

Het torenuurwerk van Tinallinge

In de kerk van Tinallinge bevindt zich een eeuwenoud uurwerk, gebouwd in 1545. Dit uurwerk is het oudste uurwerk van de provincie Groningen en één van de oudste van Nederland. Lang werd tijd gemeten door zonnepijlers, zand- of waterlopers. Op het platteland werd het leven voor het grootste gedeelte bepaald door de stand van de zon. In de stad werd daarentegen vanaf de 14de eeuw het leven steeds meer geregeld via openbare tijdsaanduiding. In deze periode werden de eerste mechanische uurwerken uitgevonden. Waarschijnlijk waren cisterciënzer kloosters de eersten waar zulke uurwerken werden gebruikt. Deze kloosters bezaten de kennis en grondstoffen om dit te kunnen maken. In kloosters maakte de tijdsmeting een belangrijk onderdeel uit van het ritme van werken en bidden. Bij de opkomst van de steden in de veertiende eeuw werden uurwerken in het stedelijk leven geïntroduceerd.

Het torenuurwerk in Tinallinge

Tijd voor iedereen

De invloed van de torenuurwerken was groot. De tijd was nu immers voor iedereen zichtbaar. In alle lagen van de bevolking ging tijd een rol spelen. Zo werden in deze periode textielarbeiders voor het eerst per uur betaald. De eerste uurwerken waren zogenaamde 'waaguurwerken' met maar één wijzer. Soms werden er naast de hoofdklok, kleinere wijzerplaatjes geplaatst die de minuten of dagen aangaven. Tot 1912 had ieder dorp of stad nog een eigen lokale tijd, afhankelijk van het moment waarop de zon op haar hoogste punt stond. Tussen oost en west Nederland bestond zo een tijdsverschil van zo'n tien minuten. Pas na de Tweede Wereldoorlog ging men over tot het gebruik van tijdzones.

Het slingeruurwerk van Huygens

De tijdsmeting werd pas echt accuraat na de uitvinding van het slingeruurwerk. De werking van de slinger was al langer bekend. Natuuronderzoeker en wiskundig genie Christiaan Huygens (1629-1695) was in 1657 de eerste die de slingerbeweging wist toe te passen in tijdsmeting. Het voordeel van dit uurwerk is dat slingeruurwerken heel betrouwbaar zijn. Omdat de slingerbeweging heel constant is, loopt de klok ook heel regelmatig. In de zeventiende eeuw werden torenuurwerken vaak verbouwd tot een slingeruurwerk, dat veel preciezer was. Dit is ook met het uurwerk van Tinallinge gebeurd. Rond 1660 is hier het torenuurwerk omgebouwd, de sporen van het oude waaguurwerk zijn nog te zien in de toren. De basis van het oude waaguurwerk werd bewaard.

De verbouwing werd bekostigd door de collator van de kerk, de familie Tjarda van Starckenborgh, die in de kerk veel zeggenschap had. De familie woonde op de borg Ter Weer in het dorp. In 1573 kwam de familie in het bezit van de rechten van de kerk. Dit betekende dat ze de predikant mochten benoemen en een erebank in de kerk hadden. Bij beslissingen rond de kerk hadden ze dus een belangrijke stem.

Tjarda van Starckenborgh

De familie Tjarda van Starckenborgh was waarschijnlijk bevriend met de familie Huygens en was regelmatig te gast in Den Haag. De vrouw van de borgheerd, Alijt Junius, was bovendien de dochter van de ambtsgeenoot van Constantijn Huygens, stadhouderlijk secretaris Jacob Junius. Zijn zoon, Christiaan Huygens, was betrokken bij veel uurwerken die omgebouwd werden en voerde deze soms ook uit. Een interessante gedachte is dat Christiaan Huygens als vriend van de familie, mogelijk ook in de kerk van Tinallinge zelf het uurwerk heeft omgebouwd of hierover heeft geadviseerd. Met zekerheid is dit niet te zeggen, maar het is op zijn minst opvallend dat een paar jaar na uitvinding van het slingeruurwerk, een dorpskerk in het noorden van Groningen een modern uurwerk krijgt.

Christiaan Huygens

Het uurwerk bleef tot in de jaren tachtig van de vorige eeuw in gebruik. Toen werd het vervangen door een elektronisch exemplaar, omdat het oude uurwerk teveel aan slijtage leed, en achter het orgel geplaatst. De wijzerplaat is in de kerk te zien.

